

МОВНІ БАР'ЄРИ В МІЖОСОБИСТІСНІЙ КОМУНІКАЦІЇ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Дослідження присвячене вивченню мовних бар'єрів у міжособистісній комунікації студентів технічних спеціальностей. Проаналізовано різновиди мовних бар'єрів та причини їх виникнення. Встановлено, що недостатній рівень сформованості комунікативних умінь студентів спричинює виникнення бар'єрів у спілкуванні та негативно впливає на якість професійної підготовки й низьку соціалізацію студентів технічних спеціальностей.

Ключові слова: мовний бар'єр, перешкоди, комунікація, міжособистісна взаємодія, студенти технічних спеціальностей

Abstract

The study is dedicated to the study of language barriers in interpersonal communication of students of technical specialties. The types of language barriers and the reasons for their occurrence are analyzed. It is established that the insufficient level of formation of students' communicative skills causes the emergence of barriers in communication, negatively affects the quality of professional training and low socialization of students of technical specialties.

Keywords: language barrier, obstacles, communication, interpersonal interaction, students of technical specialties

Комунікація – основний інструмент освітньої та професійної діяльності студентів технічних спеціальностей. Саме за допомогою спілкування майбутні інженери встановлюють контакти з викладачами та адміністрацією з метою обміном інформацією, ідеями, досвідом, налагоджують зв'язки з одногрупниками для розв'язання навчальних чи професійних завдань, надають підтримку й допомогу одне одному, працюють і узгоджують спільні дії для досягнення спільної мети в колективі під час практики чи на роботі. У процесі комунікації відбувається взаємодія між певними людьми, під час якої вони не лише отримують інформацію чи обмінюються нею, а й сприймають одне одного, формують своє ставлення до співрозмовника та впливають на нього.

Л. А. Онуфрієва, О. М. Чайковська досліджували індивідуально-психологічні регулятори комунікативної діяльності майбутніх фахівців соціономічних професій [1].

Г. С. Дегтярьова, Л. А. Руденко вивчали проблеми розвитку комунікативної компетентності фахівців сфери обслуговування в контексті їхньої професійної адаптації.

За сучасних умов розвитку суспільства, коли міжособистісна взаємодія характеризується діалогічністю, існує право кожного на власну думку, на раціональну суперечку, суттєво змінилося ставлення до комунікації. Новий комунікативний простір потребує впевнених і самодостатніх співрозмовників, які не залежать один від одного, і можуть довести в комунікативних процесах власну позицію.

Ускладнюють, а іноді унеможливають процес взаємодії людей комунікативні бар'єри. Комунікативні бар'єри – це «перешкоди на шляху адекватного передавання інформації між партнерами у процесі спілкування» [2].

Комунікативні бар'єри з погляду комунікації вивчали Л. Орбан-Лембрик, А. Хараш, Л. Неун. Л. Орбан-Лембрик досліджувала фонетичний, семантичний, стилістичний, логічний, смисловий бар'єри.

Комунікативні бар'єри в студентів технічних спеціальностей виникають з різних причин:

1) індивідуально-психологічні особливості студентів – неадекватна самооцінка, низький рівень емоційного інтелекту, страх, тривога, сором невпевненість у собі, незадоволення тощо.

2) ситуативні – не влаштовують тема, умови спілкування, співрозмовник, його поведінка, переконання, звички, манери, голос, професія тощо.

3) етичні причини, що полягають в упередженнях щодо певної групи людей, які негативно впливатимуть на розуміння висловлювань, у неповазі до співрозмовника, яка може виявлятися в його ігноруванні, маніпуляціях, зверхності, приниженні, агресії.

4) мовні – низький рівень володіння студентами мовою, якою відбувається комунікація. Труднощі виникають із формулюванням думок, із зв'язним і зрозумілим мовленням. Предметом аналізу нашого дослідження є саме мовні бар'єри в комунікації.

Недостатній рівень сформованості комунікативних умінь студентів спричинює виникнення бар'єрів у спілкуванні та негативно впливає на якість професійної підготовки й низьку соціалізацію студентів технічних спеціальностей.

Рівень володіння мовою впливає на якість і результат комунікації. Найпоширенішими причинами мовних бар'єрів у міжособистісній комунікації студентів є:

1. Недостатнє знання мови.

1.1. Малий словниковий запас. Людині з обмеженим словниковим запасом важко сформулювати свою думку, швидко дібрати потрібні слова в процесі комунікації. Однією з причин комунікативних бар'єрів є нерозуміння значень слів, що може призвести до помилкових висновків та дій. Малий словниковий запас є причиною недостатнього розуміння певних професійних тем, тому майбутній фахівець нездатний взяти участь, наприклад, у дискусії. Наслідком цього є відчуття некомпетентності, невпевненості в спілкуванні з іншими. Обмежений словниковий запас ускладнює процес встановлення контакту з новими фахівцями, партнерами, клієнтами, унеможливорює ділові відносини. Людина з малим активним запасом слів може відчувати себе ізольованою, а тому самотньою та відчуженою. Проблеми в спілкуванні призводитимуть до невпевненості в собі, зниження самооцінки.

1.2. Труднощі з граматиною, які можуть спотворити повідомлення. Непорозуміння в спілкуванні виникають через вибір неправильної граматичної форми слова, помилки під час складання слів у речення. Наслідком буде хибна інтерпретація повідомлення.

1.3. Неправильна вимова слів може бути спричинена фізичними вадами або невмінням чітко артикулювати звуки. Незалежно від причини спотворення звуків призведе до помилок у розумінні певної інформації в процесі професійної комунікації та бар'єрів.

2. Проблеми із логічністю й послідовністю викладу думок. Ефективність будь-якого мовлення досягається його змістовністю та логічністю. Для уникнення непорозумінь фахівець повинен однозначно висловлювати свою думку, послідовно переходити від одного питання до іншого, обмірковувати логічні переходи, дотримуватися структури виступу. Підвищити ефективність розуміння допоможуть переконливі аргументи і вдалі приклади.

3. Різний рівень володіння мовою комунікантами може призвести до непорозумінь між ними. Особа з нижчим рівнем володіння мовою може не повністю зрозуміти повідомлення співрозмовника. Тому зміст повідомлення буде спотворений.

4. Незнання правил комунікації. Ефективність спілкування залежить від знання основних правил спілкування, які допоможуть визначити стратегію поведінки в тій чи іншій ситуації, володіння культурою спілкування, уміння визначати комунікативну мету, розуміти стан і потреби співрозмовника, встановлювати з ним довіру і взаєморозуміння.

Ці та інші причини призводять до виникнення мовних бар'єрів у комунікації. Л.Орбан-Лембрик виділяє такі бар'єри: бар'єр фонетичного взаєморозуміння, семантичний бар'єр розуміння, стилістичний бар'єр розуміння, логічний бар'єр розуміння, соціально-культурний бар'єр розуміння [3].

1. Сміслові бар'єри – співрозмовники не можуть порозумітися на рівні смислів повідомлення: кожен з них вживає одні й ті самі слова, але з різними значеннями. Особливо труднощі виникають із використанням вузькоспеціальних термінів, професіоналізмів, іншомовних слів, неологізмів, діалектизмів. Декодування адресатом відрізняється від кодування інформації адресантом. Відбувається спотворення повідомлення. Таке смислове непорозуміння можна пояснити різним рівнем знань, індивідуальним світосприйняттям, особистими цінностями, переконаннями, різним досвідом.

2. Семантичні бар'єри - переважно виникають через обмежений словниковий запас співрозмовників. Семантичні перешкоди виникають, коли адресат не знає значення окремих слів. Вони ускладнюють взаємодію і спричиняють непорозуміння.

3. Стилистичні бар'єри – причиною цих бар'єрів є вживання лексичних одиниць, які не відповідають ситуації спілкування, статусу співрозмовника або темі.

4. Фонетичні бар'єри – непорозуміння з'являється через нечітку та невиразну артикуляцію звуків, дефекти мовлення, швидкий або надто повільний темп, які заважають сприйняти ефективно інформацію, іноді спричиняють її спотворення.

5. Логічні бар'єри – непослідовна структура висловлювання, порушення законів логіки призводять до спотворення повідомлення і, відповідно, проблем у комунікації. Причиною цих бар'єрів можуть бути індивідуальні особливості мислення кожного співрозмовника або психічні проблеми.

Ефективна комунікація є ключовим фактором успіху для майбутніх інженерів. Розвиток комунікативних навичок, вміння чітко і зрозуміло висловити свою думку, слухати та розуміти інших, а також здатність долати бар'єри в спілкуванні є важливими завданнями для студентів технічних спеціальностей. Сформовані комунікативні вміння регулюють міжособистісну взаємодію та сприяють професійному становленню.

Отже, недостатньо сформований рівень комунікативних умінь призводить до виникнення бар'єрів у спілкуванні. Комунікативні бар'єри є суттєвою перешкодою в комунікації. Порушення норм літературної мови, невміле використання вербальних і невербальних засобів спілкування, незнання правил заважають комунікантам порозумітися і досягти комунікативної мети та можуть бути причиною зірваних угод, конфліктів. Усвідомлення студентами технічних спеціальностей факту виникнення комунікативного бар'єру, його виду та причин виникнення допоможе йому вжити заходів щодо подолання цих перешкод. Для уникнення мовних бар'єрів варто вивчати мову, якою відбувається комунікація, для підвищення свого рівня володіння нею.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Онуфрієва Л.А. Психологічні умови оптимізації спілкування в системі міжперсональної і міжгрупової взаємодії. *Актуальні проблеми психології особистості та міжособистісних взаємин* : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (22-23 травня 2012 р., Київ – Кам'янець-Подільський) / за ред. С.Д. Максименка, Л.А. Онуфрієвої. - Кам'янець-Подільський : ПП «Медобори-2006», 2012. - С. 267–272.
2. Козирев М.П. Комунікативні бар'єри спілкування та шляхи їх подолання / М. П. Козирев // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія психологічна. - 2014. - Вип. 1. - С. 201- 211.
3. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія особистості і спілкування / Л. Обан-Лембрик. – К.: Либідь, 2004. – 576 с.
4. Яковлева Н. В. Науково-теоретичні підходи до вивчення проблеми комунікативних бар'єрів / Н. В. Яковлева // *Зб. наук. пр. Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України* / За ред. Максименка С.Д. - К. - 2002. – Т. IV, ч. 5. – С. 290–295.

Стадній Алла Сергіївна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри мовознавства, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, email: stadniy.all@vntu.edu.ua

Stadnii Alla Sergiivna – Candidate of Philology, Senior Lecturer, Department of Linguistics, Vinnitsa National Technical University, Vinnitsa, email: stadniy.all@vntu.edu.ua